

वर्ष ४४

अंक १२

भाद्र २०७७

अगष्ट-सेप्टेम्बर २०२०

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को मौद्रिक नीति सार्वजनिक

नेपाल राष्ट्र बैंकले आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को मौद्रिक नीति सार्वजनिक गरेको छ । गभर्नर महा प्रसाद अधिकारीले बालुवाटारस्थित आफ्नो कार्यालयबाट २०७६ साउन २ गते आ.व.२०७७/७८ को मौद्रिक नीति सार्वजनिक गर्नुभएको हो ।

समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम राख्दै सरकारको आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्ने तथा वित्तीय साधन परिचालनलाई आर्थिक क्रियाकलाप विस्तार, रोजगारी सिर्जना र दिगो आर्थिक विकास प्रवर्द्धन गर्ने कार्यदिशा मौद्रिक नीतिले लिएको छ । यसै गरी, मूल्य र बाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा पर्नसक्ने दबावलाई केन्द्रित

गर्दै तरलता व्यवस्थापन गरिने, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको एकीकरण र सुदृढीकरण, वित्तीय पहुँच र सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धिसँगै विद्युतीय भुक्तानी कारोबारलाई प्रोत्साहन गरिने कार्यदिशा मौद्रिक नीतिमा छन् ।

आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य

मूल्य स्थायित्व कायम गर्न उपभोक्ता मुद्रास्फीतिलाई ७.० प्रतिशतको सीमाभित्र हुनेगरी मौद्रिक व्यवस्थापन गरिने र सरकारको बजेटको लक्ष्य अनुरूप ७.० प्रतिशतको हाराहारीमा आर्थिक वृद्धि हुनेगरी मौद्रिक व्यवस्थापन गरिने लक्ष्य मौद्रिक नीतिले लिएको छ ।

यस्तै, बाह्य क्षेत्र स्थायित्वको निम्ति आ.व.२०७७/७८ मा कम्तीमा सात महिनाको वस्तु वा सेवाको आयात धान्न पुग्नेगरी विदेशी विनिमय सञ्चित कायम राख्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य छ । आर्थिक पुनरुत्थानलाई मौद्रिक नीतिले प्राथमिकतामा राखेको छ । चालू आ.व.मा विस्तृत मुद्रा प्रदाय र निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तारलाई क्रमशः १८ र २० प्रतिशतमा सीमित राख्ने प्रक्षेपण मौद्रिक नीतिले गरेको छ ।

सञ्चालन लक्ष्य तथा उपकरण

विगतमा वाणिज्य बैंकहरूको अन्तर बैंकदरलाई मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा

लिने गरिएकोमा चालू वर्षमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको भारत अिसत अन्तर बैंकदरलाई सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा लिइएको छ । व्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमाको रूपमा रहेको स्थायी तरलता दरलाई ५.० प्रतिशतमा यथावत राखिएको छ भने तल्लो सीमाको रूपमा रहेको निक्षेप सञ्चालन दरलाई २.० बाट १.० प्रतिशतमा भारिएको छ । यस्तै, नीतिगत दरको रूपमा रहेको रिपोदरलाई ३.५ बाट ३.० प्रतिशतमा सीमित गरिएको छ ।

कोभिड-१९ बाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरुत्थानका लागि थप तरलता सिर्जना गर्न लामो अवधिको रिपो सुविधा उपलब्ध गराइने घोषणा मौद्रिक नीतिले गरेको छ । आर्थिक बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने तीन प्रतिशतको अनिवार्य नगद अनुपातलाई यथावत राखिएको छ । यस्तै, वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले कायम गर्नुपर्ने वैधानिक तरलता अनुपातलाई क्रमशः १०, ८.० र ७.० प्रतिशतमा यथावत राखिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अन्तिम ऋणदाता सुविधाको रूपमा उपयोग गर्ने बैंक दरलाई ५.० प्रतिशतमा यथावत राखिएको छ ।

कर्जा तथा स्रोत व्यवस्थापन

कोभिड-१९ का कारण प्रभावित अर्थतन्त्रलाई गतिशील तुल्याउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा कर्जा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्थामा परिमार्जन गरिएको छ । सोही प्रयासस्वरूप पुनरकर्जाको पहुँचलाई विकेंद्रित गर्दै सहलियतपूर्ण कर्जा कार्यक्रमको दायरालाई फराकिलो तुल्याइएको छ ।

कृषि क्षेत्रको विकासका लागि वाणिज्य बैंकले २०८० असार मसान्तसम्म कुल कर्जा लगानीको न्यूनतम १५ प्रतिशत कर्जा कृषि क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था मौद्रिक नीतिमा राखिएको छ । कृषि विकास बैंकलाई कृषि क्षेत्रको अगुवा बैंकको रूपमा विकास गर्दै कृषिमा दीर्घकालीन साधनको उपलब्धतालाई सहज बनाउन उक्त बैंकले 'कृषि ऋणपत्र' जारी गर्नसक्ने व्यवस्था मिलाइने मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ । कृषकलाई वित्तीय साधनसँगै कृषि सूचना तथा जानकारी उपलब्ध गराउन कृषि विकास बैंकमार्फत 'किसान क्रेडिट कार्ड' को व्यवस्था गरिने जनाइएको छ ।

उर्जामा मुलुकलाई आत्मनिर्भर बनाउँदै पन्ध्रौँ योजनामा राखिएको पाँच हजार

मेगावाट जलविद्युत उत्पादनको लक्ष्यलाई सहयोग पुऱ्याउन वाणिज्य बैंकहरूले २०८१ असार मसान्तसम्म कुल कर्जाको न्यूनतम १० प्रतिशत उर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था मौद्रिक नीतिमा राखिएको छ । साथै, वाणिज्य बैंकमार्फत 'उर्जा ऋणपत्र' जारी गर्नसक्ने व्यवस्था मिलाइनेसमेत नीतिमा उल्लेख छ ।

कोभिड-१९ को संकटबाट अति प्रभावित मानिएका उड्डयन, पर्यटन, यातायात र होटल/रेस्टुराँ व्यवसायको पुनरुत्थानका निमित्त चालू पुँजी कर्जा, सहलियतपूर्ण कर्जा र पुनरकर्जा प्रवाहमा प्राथमिकता दिइने नीतिमा उल्लेख छ । वाणिज्य बैंकहरूले २०८१ असार मसान्तसम्म लघु, साना र मझौला उद्यमका क्षेत्रमा एक करोड रुपैयाँभन्दा कम रकमका कर्जाहरू आफ्नो कुल कर्जा लगानीको न्यूनतम १५ प्रतिशत हुनेगरी प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

उत्पादन अभिवृद्धि, रोजगारी सिर्जना र उद्यमशीलता विकासका निमित्त सरल रूपमा सहलियतपूर्ण कर्जालाई कार्यान्वयन गरिने र बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट तोकिएका क्षेत्रमा यस्तो कर्जा ऋणीलाई पाँच प्रतिशत व्याजदरमा उपलब्ध गराइने नीतिमा उल्लेख छ ।

सहलियतपूर्ण कर्जा प्रवाहलाई प्रादेशिक सन्तुलन कायम गर्दै लक्षित वर्गसम्म यसको पहुँच पुऱ्याउन वाणिज्य बैंकले कम्तीमा ५०० वा न्यूनतम प्रतिशाखा १० जुन बढी हुन्छ सोही सङ्ख्यामा यस्तो कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने जनाइएको छ । यस्तै, राष्ट्रियस्तरका विकास बैंकको हकमा यस्तो सर्त कम्तीमा ३०० वा प्रतिशाखा न्यूनतम पाँच कायम गरिएको छ ।

विकास बैंकले आफ्नो कुल कर्जा लगानीको न्यूनतम २० प्रतिशत र वित्त कम्पनीले न्यूनतम १५ प्रतिशत कर्जा कृषि, लघु, घरेलु तथा साना उद्यम, उर्जा र पर्यटनलगायत तोकिएका क्षेत्रमा २०८१ असारमसान्तमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ ।

आर्थिक पुनरुत्थान लक्षित कार्यक्रम

कोभिड-१९ बाट प्रभावित उद्योग, पेशा, व्यवसायमा कर्जाको पहुँच अभिवृद्धि गर्दै आर्थिक क्रियाकलाप विस्तारका लागि

सहूलियतपूर्ण ब्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मौद्रिक नीतिले गरेको छ। यसको निम्ति पुनरकर्जाका लागि उपलब्ध कोषको पाँच गुणासम्म पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ।

राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराइने कुल पुनरकर्जामध्ये २० प्रतिशतसम्म ग्राहक अनुसार मूल्याङ्कनका आधारमा उपलब्ध गराइनेछ भने ७० प्रतिशतसम्म वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनी तथा १० प्रतिशत चाहिँ लघुवित्त संस्थामार्फत एकमुष्ट रूपमा प्रदान गरिनेछ। मौद्रिक नीतिका अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई निर्यातजन्य र रुग्ण उद्योगसहित तोकिएका क्षेत्रमा १.० प्रतिशतमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइनेछ भने लघु, घरेलु तथा साना उद्यममार्फत २.० प्रतिशत र अन्य तोकिएका क्षेत्रमा ३.० प्रतिशतमा पुनरकर्जा उपलब्ध हुनेछ। यस्तो पुनरकर्जामा ऋणीले क्रमशः ३.०, ५.० र ५.० प्रतिशत मात्र ब्याज तिर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई एकमुष्ट प्रदान गरिने पुनरकर्जामा प्रति ग्राहक लघु, घरेलु तथा साना उद्यम पुनरकर्जाको सीमा रु.१५ लाख, विशेष तथा साधारण पुनरकर्जाको सीमा रु.पाँच करोड र ग्राहक अनुसार मूल्याङ्कनका

आधारमा प्रदान गरिने साधारण पुनरकर्जाको सीमा रु.२० करोड हुने व्यवस्था मिलाइएको छ।

मौद्रिक नीतिमा कोभिड-१९ बाट अति प्रभावित उद्योग/व्यवसाय सुचारुका लागि सहजीकरण गर्न ऋणीको आवश्यकता र परियोजना/व्यवसायको सम्भाव्यताको आधारमा २०७६ चैतमा कायम चालू पुँजी कर्जाको सीमामा बढीमा २० प्रतिशतसम्म सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले थप कर्जा प्रवाह गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने जनाइएको छ। रु.५० अर्बको कोष परिचालनमार्फत कोभिड प्रभावित पर्यटन र घरेलु, साना तथा मझौला उद्यमजस्ता व्यवसायको सञ्चालन एवम् निरन्तरता, श्रमिक/कर्मचारीको भुक्तानी र रोजगारी गुमाएकालाई उद्यमशीलताको विकास गराउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट पाँच प्रतिशत ब्याजमा कर्जा उपलब्ध गराइने नीतिमा उल्लेख छ। साथै, कोभिड-१९ बाट प्रभावित उद्योग, व्यवसाय, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य, सञ्चार, मनोरञ्जनलगायत सबै पेसा व्यवसायको साँवा, ब्याज भुक्तानी अवधिको म्याद थप, कर्जाको पुनर्संरचना र पुनर्तालिक्कीकरणको विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरिनेसमेत मौद्रिक नीतिमा उल्लेख गरिएको

छ।

नियमन तथा सुपरिवेक्षण

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको स्रोत प्रवाहलाई अभिवृद्धि गर्नको निम्ति कर्जा स्रोत परिचालन (सीसीडी) अनुपातलाई २०७८ असारसम्मको लागि ८० बाट बढाएर ८५ प्रतिशत कायम गरिएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आ.व.२०७६/७७ को खुद वितरणयोग्य मुनाफाको ३० प्रतिशतसम्म (२०७७ असार मसान्तमा कायम निक्षेपको भारत औसत ब्याजदरभन्दा बढी नहुने गरी) मा नगद लाभांश वितरण गर्न पाउने व्यवस्था गरिने जनाइएको छ। तथापि कुल चुक्ता पुँजीको पाँच प्रतिशतभन्दा कम खुद वितरणयोग्य मुनाफा भएका संस्थाको नगद लाभांश वितरणमा भने रोक लगाइनेछ।

वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो चुक्ता पुँजीको कम्तीमा २५ प्रतिशत ऋणपत्र जारी गर्नुपर्ने अवधिलाई २०७९ असार मसान्तसम्मलाई बढाइएको छ। कोभिड प्रभावित उद्योग/व्यवसायलाई थप वित्तीय सुविधा उपलब्ध गराउन पुँजीकोष पर्याप्ततासम्बन्धी व्यवस्थामा केही लचकता अपनाइएको छ। यसअन्तर्गत २०७८ असार मसान्तसम्मको निम्ति काउन्टर साइक्लिकल

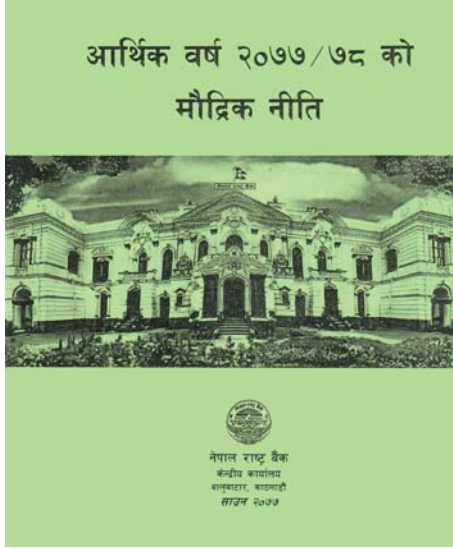
बफरको व्यवस्था स्थगन गरिएको छ । सोही अवधिसम्मका लागि सञ्चालन जोखिम, बजार जोखिम र समग्र जोखिमको लागि विद्यमान अधिकतम जोखिमभार पाँच, तीन र पाँच प्रतिशतबाट घटाइ क्रमशः तीन, एक र तीन प्रतिशत कायम गरिने घोषणा मौद्रिक नीतिले गरेको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको स्ट्रेस टेस्टिङसम्बन्धी मार्गदर्शन परिमार्जन गरी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुरूप बनाइने नीतिमा उल्लेख छ । आ.व.२०७७/७८ देखि राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरूमा समानान्तर रूपमा वासल-३ को व्यवस्था लागू गरिने तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सहूलियतपूर्ण कर्जा र पुनरकर्जाको विवरण वेबसाइटमार्फत त्रै मासिक रूपमा सार्वजनिक गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

लघुवित्त व्यवस्थापन

लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूको इजाजत बन्द गरिएको छ । इजाजतको प्रक्रियामा रहेका लघुवित्त संस्थाको इजाजत प्रक्रियासमेत रद्द गरिएको मौद्रिक नीतिमा जनाइएको छ । प्रदेशस्तरका लघुवित्त संस्थाले आफ्ना सम्पूर्ण कारोबारलाई एउटै प्रदेशमा सीमित गर्नुपर्ने अवधि २०७८ असार मसान्तसम्म कायम गरिएको छ ।

व्यावसायिक परियोजनाको कृषि, लघुउद्यम तथा व्यवसाय गर्ने विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्ति, फर्म वा समूहलाई प्रदान गरिने कर्जाको सीमा रु.सात लाखबाट

बढाएर रु.१५ लाख कायम गरिएको छ । लघुवित्त संस्थाले आफ्ना ग्राहकसँग बढीमा १५ प्रतिशतसम्म मात्रै ब्याज लिन पाउने व्यवस्था मौद्रिक नीतिमा राखिएको छ । स्थानीय तहका सबै बडामा वित्तीय पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यले लघुवित्त संस्थाको शाखा नभएका वडाहरूमा मात्र नयाँ शाखा खोल्न पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

भुक्तानी प्रणाली सुदृढीकरण

सबल र सुरक्षित विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीको विकास सरकारले कार्यान्वयनमा ल्याएको 'डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क'को मर्मअनुरूप सबै प्रकारका वित्तीय कारोबारलाई विद्युतीय माध्यमबाट गर्न प्रोत्साहन गरिने घोषणा मौद्रिक नीतिले गरेको छ । भुक्तानी प्रणालीमा थप सहजीकरण गर्न राष्ट्रिय भुक्तानी स्विकको

स्थापना गरिने नीतिमा उल्लेख छ । भुक्तानी सेवा सञ्चालक र सेवा प्रदायक संस्थाको नयाँ अनुमति दिने कार्य स्थगन गरिएको छ । २०७८ असारसम्म तीन लाख ग्राहक र मासिक औसत कारोबार सङ्ख्या छ लाख पुऱ्याउन नसक्ने भुक्तानी सेवा प्रदायक (पीएसपी) संस्थाको अनुमति खारेज गर्न सकिनेसमेत मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

आयात व्यापारमा आवश्यक पर्ने बीमा र ढुवानी सेवाहरू सम्भव भएसम्म नेपाली सेवा प्रदायकबाट लिनुपर्ने गरी नीतिगत व्यवस्था गरिने नीतिमा उल्लेख छ । तेश्रो मुलुकबाट ड्राफ्ट/टिटीका माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा एक पटकमा बढीमा ३५ हजार अमेरिकी डलर बराबरसम्मको विदेशी मुद्राको सटही सुविधा दिने व्यवस्था गरिनेछ । हाल यस्तो सुविधा ३० हजार अमेरिकी डलरसम्म तोकिएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था र विप्रेषण कारोबार गर्ने संस्थाले सो कारोबारमा लिने शुल्क निर्धारण सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था गरिने नीतिमा उल्लेख छ । साथै, मोबाइल वालेटको कारोबारलाई व्यवस्थित गरी औपचारिक माध्यमबाट विप्रेषण आय भित्र्याउन प्रोत्साहन गरिनेसमेत नीतिमा जनाइएको छ ।

संस्थागत सुशासन र ग्राहक संरक्षण

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था र अनुमतिपत्रप्राप्त अन्य संस्थाको निमित्त जारी गरिएको संस्थागत सुशासनसम्बन्धी निर्देशनको अनुपालताप्रति शून्य सहनशीलता अपनाइनेसमेत मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ग्राहकसँग लिने सेवा शुल्कलाई थप व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन वाणिज्य बैंक, विकास बैंक, वित्त कम्पनी र लघुवित्त वित्तीय संस्थाले कर्जा स्वीकृत गर्दा सेवा शुल्कवापत क्रमशः अधिकतम ०.७५ प्रतिशत, १.० प्रतिशत, १.२५ प्रतिशत र १.५० प्रतिशतसम्म मात्र लिन पाउने व्यवस्था गरिने जनाइएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको लागि आवश्यक ग्राहक पहिचान विवरणलाई एकीकृत रूपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेसमेत नीतिमा उल्लेख छ ।

मर्जरलाई प्रोत्साहन

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पुँजीगत आधारशीला सबल बनाई जोखिम वहन क्षमतालाई सुदृढ तुल्याउन वाणिज्य बैंकहरू एक आपसमा गाभ्ने, गाभिने र प्राप्त प्रक्रियालाई मौद्रिक नीतिले यस वर्ष पनि प्राथमिकतामा राखेको छ । सोहीबमोजिम २०७८ असारसम्म संयुक्त कारोबार सञ्चालन गर्ने वाणिज्य बैंकले २०७९ असारसम्म देहायका थप सुविधा पाउने छन् ।

- अनिवार्य नगद अनुपातमा ०.५ प्रतिशत र वैधानिक तरलता अनुपातमा १.० प्रतिशत बिन्दुले छुट दिइने
- तोकिएको संस्थागत मुद्दती निक्षेप सङ्कलन

सीमामा १० प्रतिशत बिन्दुले थप गरिने ।

- तोकिएको प्रतिस्था निक्षेप सङ्कलन सीमामा ५.० प्रतिशत बिन्दुले थप गरिने ।
- सञ्चालक समितिका सदस्य र उच्च पदस्थ कर्मचारी पदबाट हटेको कम्तीमा छ महिना व्यतित नभई यस बैंकबाट इजाजतप्राप्त अन्य संस्थामा आवद्ध हुन नपाउने विद्यमान प्रावधान लागू नहुने ।

यसै गरी लघुवित्त संस्थाहरूको पुँजीगत आधार सुदृढ तुल्याउन एक आपसमा गाभ्ने, गाभिने र प्राप्त प्रक्रियालाई प्रोत्साहन गर्नेसमेत मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ ।

राष्ट्र बैंकद्वारा मौद्रिक नीति कार्यान्वयन गर्न निर्देशन जारी

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को मौद्रिक नीतिमा समेटिएका व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका लागि निर्देशन जारी गरेको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागले २०७७ साउन १२ गते 'एकीकृत निर्देशन, २०७६' संशोधन र परिमार्जन गरी 'क', 'ख' र 'ग' वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई यस्तो निर्देशन दिएको हो। पछिल्लो निर्देशन अनुसार, वाणिज्य बैंकले 'पूँजी पर्याप्तता ढाँचा, २०१५' मा व्यवस्था भएबमोजिमको काउण्टर साइक्लिकल बफर कायम गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई आ.व.२०७७/७८ सम्मका लागि स्थगन गरिएको छ।

कोभिड-१९ का कारण विगतमा कायम गरिएको ग्रेस अवधिभित्र उद्योग वा परियोजनाको निर्माण सम्पन्न/सञ्चालन हुन नसकेको अवस्थामा निर्माण सम्पन्न हुन वा सञ्चालनमा आउन लाग्ने थप समय यकिन गरी एक पटकका लागि २०७७ असोज मसान्तसम्ममा ग्रेस अवधि थप गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ।

सेयरको सुरक्षणमा प्रवाह गरिने कर्जाअन्तर्गत सेयरको मूल्याङ्कन गर्दा पछिल्लो १२० कार्य दिनको अन्तिम मूल्यको औसत मूल्य वा सेयरको प्रचलित बजार मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, त्यसको ७० प्रतिशत रकमसम्म कर्जा प्रवाह गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ।

कृषि तथा पशुपन्छी कर्जाबाहेक अन्य कर्जा शीर्षकमा ग्रामीण इलाकालाई प्राथमिकता राखी २०७८ असार मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकले ५०० वा न्यूनतम प्रतिशाखा १० र राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकले ३०० वा न्यूनतम प्रतिशाखा पाँचमध्ये जुन बढी हुन्छ, सोही आधारमा सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्नुपर्नेछ। राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंक र वित्त कम्पनीले क्रमशः न्यूनतम २०० र १०० वटा सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रदान गर्न राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस्तो सहूलियतपूर्ण कर्जा प्राप्त गर्ने ऋणीको विवरण आफ्नो वेबसाइटमार्फत त्रै मासिक रूपमा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ।

कोभिड-१९ बाट प्रभावित उद्योग/व्यवसायलाई सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले विभिन्न

नीतिगत व्यवस्था जारी गरेको छ। जसअनुसार, ऋणीको आवश्यकता र उद्योग/व्यवसायको सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी २०७६ चैत मसान्तमा कायम चालू पूँजी कर्जाको सीमामा एक पटकको लागि बढीमा २० प्रतिशतसम्म थप चालू पूँजी कर्जा प्रवाह गर्न सकिनेछ। २०७७ असार महिनासम्म भुक्तानी अवधि भएका डिमाण्ड लोन, क्यास क्रेडिटलगायतका अल्पकालीन प्रकृतिका चालू पूँजी कर्जालाई ऋणीका वित्तीय अवस्था विश्लेषण गरी आगामी पुस मसान्तसम्म भुक्तानी गर्न सकिने गरी समय थप गर्न सकिने निर्देशनमा उल्लेख छ।

कोभिड-१९ बाट प्रभावित उद्योग/व्यवसायलाई न्यून, मध्यम र अति प्रभावित वर्गमा वर्गीकरण गरी सोहीबमोजिम साँवा र ब्याज रकममा थप पेनाल ब्याज, शुल्क, हर्जाना, ब्याजको ब्याज नलिई भुक्तानी अवधि थप गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ। विद्युत आयोजना निर्माण गरी विद्युत निर्यात गर्न सुरु गरेका परियोजनामा प्रवाहित कर्जालाई निर्यात सुरु गरेको पाँच वर्षसम्म र जलाशययुक्त आयोजनामा प्रवाहित कर्जालाई कर्जा अवधिभर आधारदरमा एक प्रतिशत बिन्दुसम्म मात्र थप गरी कर्जा प्रदान गर्नसमेत राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ।

संस्थाको तरलता सम्बन्धी जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले स्रोत परिचालनमा स्वदेशी मुद्रामा प्रवाह भएको कर्जा सापटको अनुपात (Credit to Core Capital and Domestic Deposits Ratio-CCD Ratio) २०७८ असारसम्मको लागि ८५ प्रतिशत नाघ्न नहुने गरी सीमा तोकिएको छ। यसअघि यस्तो सीमा ८० प्रतिशत थियो।

तोकिएका क्षेत्रमा न्यूनतम कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने सम्बन्धमा बैंकले विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको छ। जस अनुसार, वाणिज्य बैंकले २०८० असार मसान्तसम्ममा न्यूनतम १५ प्रतिशत कर्जा कृषि क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्नेछ। यस्तै, २०७८ असार र २०७९ असार मसान्तसम्ममा कृषि क्षेत्रको कर्जा क्रमशः ११ र १३ प्रतिशत प्रवाह गर्नुपर्नेछ। यस्तै, वाणिज्य बैंकले २०८० असार र २०८१ असार मसान्तसम्म ऋजा क्षेत्रको कर्जा क्रमशः ९.० र १० प्रतिशत प्रवाह गर्नुपर्नेछ भने २०७८ असार र २०७९ असार मसान्तमा

यस्तो कर्जा क्रमशः ६.० र ७.० प्रतिशत प्रवाह गर्नुपर्ने भएको छ।

यसै गरी, २०८१ असार मसान्तसम्ममा न्यूनतम १० प्रतिशत कर्जा लघु, साना र मझौला उद्यमका क्षेत्रमा (रु.एक करोडभन्दा कम रकमका कर्जा) प्रवाह गर्न राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ। २०७८, २०७९ र २०८० असार मसान्तमा यस्तो कर्जा क्रमशः न्यूनतम ११, १२ र १४ प्रतिशत प्रवाह गर्नुपर्नेछ।

राष्ट्र बैंकले खाता खोल्दा, चेक जारी गर्दा (गुड फर पेमेन्टसमेत), चेकको स्टप पेमेन्ट गर्दा, मौज्जात प्रमाणित गर्दा, खाता सञ्चालन गर्दा, खाता बन्द गर्दा, स्टेटमेन्ट दिँदा, विप्रेषण रकम खातामा जम्मा गर्दा, एबीवीएसलगायतका सेवा प्रदान गर्दा ग्राहकबाट कुनै किसिमको सेवा नलिन बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई निर्देशन दिएको छ। बैंकको निर्देशन अनुसार कर्जा प्रवाह गर्दा लिन सेवा शुल्क, अग्रिम भुक्तानी शुल्क र प्रतिबद्धता शुल्कबाहेक अन्य कुनै पनि शुल्क लिन पाइने छैन। 'क', 'ख' र 'ग' वर्गका संस्थाले कर्जा स्वीकृतिको सेवा शुल्कवापत क्रमशः अधिकतम ०.७५, १.०० र १.२५ प्रतिशतसम्म सेवा शुल्क लिन पाउनेछन्।

राष्ट्र बैंकद्वारा जारी निर्देशनअनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आ.व.२०७६/७७ को खुद वितरणयोग्य मुनाफाको ३० प्रतिशतसम्म मात्र नगद लाभांश घोषणा र वितरण गर्न पाउनेछन्।

भुक्तानी सेवा प्रदायकको अनुमतिपत्र स्थगन

नेपाल राष्ट्र बैंकले भुक्तानी प्रणाली सञ्चालक र भुक्तानी सेवा प्रदायकको नयाँ अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने कार्य स्थगन गरेको छ।

भुक्तानी प्रणाली विभागले २०७७ साउन ४ गते सूचना जारी गर्दै यसबारे जानकारी दिएको हो। तथापि सो सूचना जारी हुनुअघि नै सैद्धान्तिक सहमति दिइएका (आशयपत्र प्राप्त गरिसकेका) संस्थालाई भने यस्तो अनुमतिपत्र दिइने विभागले जनाएको छ।

लघुवित्त वित्तीय संस्थालाई निर्देशन

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को मौद्रिक नीतिमा समेटिएका व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्ने गरी नेपाल राष्ट्र बैंकले लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई निर्देशन दिएको छ ।

‘लघुवित्त वित्तीय संस्थालाई जारी गरिएको निर्देशन, २०७६ मा संशोधन र परिमार्जन गर्दै बैंकले यस्तो यस्तो निर्देशन दिएको हो । बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागद्वारा २०७७ साउन १३ गते जारी निर्देशन अनुसार एकभन्दा बढी प्रदेशमा शाखा कार्यालय खोली कारोबार गरेका संस्थाले २०७८ असारभित्र त्यस्तो शाखा बिक्री, बन्द वा स्थानान्तरण गरी आफ्नो सम्पूर्ण कार्यक्षेत्र एउटै प्रदेशभित्र सीमित गर्नुपर्ने वा तोकिएको चुक्ता पुँजी पूरा गरी राष्ट्रियस्तरमा स्तरान्तरित हुनुपर्नेछ ।

बैंकको निर्देशनअनुसार, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आ.व.२०७६/७७ को खुद वितरणयोग्य मुनाफाको ३० प्रतिशतसम्म मात्र नगद लाभांश घोषणा तथा वितरण गर्न पाउनेछन् । तर, यस्तो नगद लाभांश इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको २०७७ असार मसान्तमा कायम बचत/निक्षेपको भारित औसत ब्याजदरको प्रतिशतभन्दा बढी हुने छैन ।

कोभिड-१९ बाट प्रभावित लघु, उद्यम, पेसा, व्यवसायको निम्ति साँवा, ब्याज भुक्तानी अवधि थप हुने व्यवस्था राष्ट्र बैंकले गरेको छ । जस अनुसार, २०७७ असार मसान्तसम्म असुल हुन नसकेको किस्ताको साँवा र ब्याज रकमलाई ऋणीले सञ्चालन गरेको लघु उद्यम, पेसा, व्यवसायमा परेको प्रभाव, सुचारु हुन लाग्ने समय, ऋणीको आवश्यकतालागायतको मूल्याङ्कन गरी २०७७ असोज मसान्तभित्र एक पटकको लागि बढीमा छ महिनासम्म भुक्तानी अवधि थप गर्न सकिनेछ । यसरी भुक्तानी अवधि थप गरिएको किस्ताको साँवा र ब्याज रकम २०७७ चैत मसान्तभित्र समान किस्तामा असुलउपर गर्ने व्यवस्था गर्न राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ । यस्तो किस्ता रकम नियमित रूपमा भुक्तानी गर्ने ऋणीबाट कुनै प्रकारको पेनाल ब्याज,

शुल्क, हर्जाना, ब्याजको ब्याज लिन पाइने छैन ।

विपन्न तथा न्यून आय भएका समूहमा आवद्ध भएका वा नभएका व्यक्तिलाई स्वीकारयोग्य धितो लिई कृषि, लघुउद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रतिसमूह सदस्य बढीमा रु.सात लाखसम्म लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने बैंकको निर्देशनमा उल्लेख छ । विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका व्यक्ति वा समूह सदस्यको हकमा रु.१५ लाख सीमा कायम गरिएको छ ।

थोक कर्जा कारोबार गर्ने र सर्वसाधारणबाट निक्षेप सङ्कलन गर्ने लघुवित्त वित्तीय संस्थाले २०७८ असार मसान्तको वित्तीय विवरण नेपाल वित्तीय प्रतिवेदनमान (एनएफआरएस) बमोजिमसमेत समानान्तर रूपमा तयार गर्न राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ ।

लघुवित्त वित्तीय संस्थाको २०७७ असार मसान्तमा संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोषमा बाँकी रहेको सम्पूर्ण रकम २०७७ साउन मसान्तभित्र नेपाल सरकारले स्थापना गरेको कोरोना संक्रमण रोकथाम, नियन्त्रण र उपचार कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने जनाइएको छ । बैंकको निर्देशनअनुसार, संस्थाले निश्चित प्रयोजनका लागि स्थापित दीर्घकालीन कोषबाहेकका रकम बैंक तथा वित्तीय संस्थामा तीन महिनाभन्दा बढी अवधिको मुद्दती निक्षेपमा राख्न र नवीकरण

गर्न पाइने छैन ।

मर्जर र प्राप्त प्रक्रियाबाटै लघुवित्त संस्थाको चुक्ता पुँजी र पुँजीकोष सुदृढ तुल्याउने उद्देश्यले त्यस्ता संस्थालाई हकप्रद सेयर जारी गर्ने गरी प्रबन्धपत्र र विनियमावली संशोधनको स्वीकृति प्रदान नगरिने राष्ट्र बैंकको निर्देशनमा उल्लेख छ । बैंकको निर्देशन अनुसार, लघुवित्त वित्तीय संस्थाको शाखा नभएका स्थानीय तहका वडामा शाखा कार्यालय खोल्न पूर्वस्वीकृति लिनुपर्ने छैन । तर, काठमाडौँ उपत्यका, महानगरपालिका र उप-महानगरपालिकामा त्यस्ता संस्थाको शाखा नभएका स्थानीय तहका वडामा शाखा खोल्न भने राष्ट्र बैंकको पूर्वस्वीकृति आवश्यक पर्नेछ ।

बैंकको निर्देशनअनुसार लघुवित्त संस्थाले आफ्ना ग्राहकसँग बढीमा १५ प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन पाउने छैनन् । निक्षेप सङ्कलन गर्ने र थोक कर्जा कारोबार गर्ने संस्थाको निम्ति २०७७ कात्तिकदेखि आधार दर तयार गरी राष्ट्र बैंकमा पेस गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, त्यस्ता संस्थाको आधार दरको गणना विधि पनि राष्ट्र बैंकले तय गरेको छ ।

लघुवित्त संस्थाले बचत/निक्षेप खाता सञ्चालन गरेवापत ग्राहकबाट कुनै शुल्क नलिन र कर्जा प्रवाह गर्दा १.५ प्रतिशतसम्म सेवा शुल्क लिन राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ ।

एटीएममा शुल्क लिन नपाइने

एउटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले जारी गरेका एटीएम कार्ड स्वदेशभित्रै अर्को बैंक तथा वित्तीय संस्थाको एटीएममा प्रयोग गर्दा सेवाग्राहीसँग कुनै शुल्क लिन नपाइने व्यवस्था गरिएको छ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक, भुक्तानी प्रणाली विभागले २०७७ साउन ४ गते एक परिपत्र जारी गर्दै यस्तो व्यवस्था गरेको हो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक पुनरकर्जा कार्यविधि, २०७६ जारी

कोभिड-१९ ले अर्थतन्त्रमा पारेको प्रभावलाई सम्बोधन गरी उद्योग, पेसा, व्यवसायको पुनरुत्थानमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यका साथ नेपाल राष्ट्र बैंकले 'पुनरकर्जा कार्यविधि, २०७६' जारी गरेको छ। बैंकले २०७७ असार २५ गते उक्त कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको हो।

कोभिड-१९ को असरलाई सम्बोधन गर्न थप स्रोत उपलब्ध गराउनको निम्ति प्राप्त हुने स्रोत रकमको अधिकतम पाँच गुणासम्म बैंकले पुनरकर्जा प्रदान गर्न सक्ने गरी सीमा तोकिएको छ। बैंकमा रहेको विकास कोषको रकम, सञ्चालक समितिले तोकेका बैंकका अन्य कोषको रकम, दातृ निकायबाट प्राप्त भई नेपाल सरकारबाट स्वीकृति प्रदान भएका रकम र सरकारले प्रदान गरेको रकम पुनरकर्जाको जोखिम व्यहोर्ने कोषको स्रोतको रूपमा रहने जनाइएको छ।

कार्यविधिअनुसार पुनरकर्जालाई लघु, घरेलु तथा साना उद्यम, विशेष र साधारण गरी तीन वर्गमा विभाजन गरिएको छ। कार्यविधिमा तीन वटै पुनरकर्जाको निम्ति अलगअलग ब्याजदर निर्धारण गरिएको छ (हे. तालिका)। एकमुष्ट रूपमा प्रदान गरिने पुनरकर्जाको अवधि बढीमा एक वर्षको हुनेछ

र यस्तो कर्जा नवीकरण हुने छैन। ग्राहक ऋणीअनुसार प्रदान गरिने पुनरकर्जाको हकमा भने कोभिड-१९ बाट अति प्रभावित भनी राष्ट्र बैंकले तोकेका क्षेत्रका ऋणीको लागि कर्जाको अवधि एक वर्ष हुनेछ। मध्यम तथा न्यून प्रभावितको हकमा भने यो अवधि छ महिनाको

हुनेछ भने लघुवित्त संस्थालाई प्रदान गरिने पुनरकर्जा रकम चाहिँ यस्तो कर्जा प्रदान गर्न सकिने रकमको १० प्रतिशतभन्दा बढी नहुने कार्यविधिमा उल्लेख छ। कार्यविधिमा पुनरकर्जा प्रदान गरिने विविध प्रक्रियाहरू समेटिएको छ।

पुनरकर्जाको ब्याजदर

पुनरकर्जाको प्रकार	राष्ट्र बैंकले लिने ब्याजदर	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ग्राहकबाट लिने ब्याजदर
लघु, घरेलु तथा साना उद्यम पुनरकर्जा	२ प्रतिशत	५ प्रतिशत
विशेष पुनरकर्जा*	१ प्रतिशत	३ प्रतिशत
साधारण पुनरकर्जा	३ प्रतिशत	५ प्रतिशत

* विशेष पुनरकर्जामा यसअघि कुनै कर्जा विशेषलाई छुट्टै पुनरकर्जा दर तोकिएको अवस्थामा सोही दर लागू हुनेछ।

हुनेछ। नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ अनुसार यस्तो कर्जा नवीकरण गर्न सकिने कार्यविधिमा उल्लेख छ।

राष्ट्र बैंकबाट आह्वान गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई एकमुष्ट प्रदान हुने प्रतिग्राहक पुनरकर्जाको अधिकतम सीमा रु.पाँच करोड कायम गरिएको छ। यस्तै, ग्राहकअनुसार मूल्याङ्कन गरी उपलब्ध गराउने पुनरकर्जाको प्रतिग्राहक सीमा रु.२० करोड

समस्याग्रस्त घोषणा भएका, समस्याग्रस्तबाट मुक्त भएको एक वर्ष पूरा नभएका, न्यूनतम पुँजीकोष तथा चुक्ता पुँजी पूरा नगरेका र समयसमयमा पुनरकर्जा सुविधा नपाउने गरी तोकिएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू पुनरकर्जाको निम्ति आवेदन दिन अयोग्य हुनेछन्। कार्यविधिले पुनरकर्जाको निम्ति योग्य र अयोग्य हुने कर्जाहरूको सूचीसमेत निर्धारण गरेको छ।

क्यूआर कोडसम्बन्धी अन्तरक्रिया

नेपाल राष्ट्र बैंक, भुक्तानी प्रणाली विभागले क्यूआर कोडबाट हुने भुक्तानीलाई प्रभावकारी बनाउने सन्दर्भमा २०७७ साउन ७ गते वेबिनारमार्फत अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्‍यो।

कार्यक्रममा राष्ट्र बैंकका अधिकारीहरूसहित इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था, भुक्तानी सेवा प्रदायक, भुक्तानी प्रणाली सञ्चालक र अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्थाका प्रतिनिधि गरी ५५ जनाको सहभागिता थियो। सो अवसरमा भुक्तानी प्रणाली विभागका कार्यकारी निर्देशक भुवन

कडेलले स्वागत मन्तव्य राख्दै नेपालमा विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीको विकासको विषयमा जानकारी दिनुभयो। साथै उहाँले भुक्तानी प्रणालीमा क्यूआर कोडको आवश्यकता र महत्वबारे चर्चा गर्नुभयो।

वेबिनारमा विश्व बैंकका निलिमा छविलाल राम्टेकले क्यूआर कोडको विषयमा संक्षिप्त जानकारी प्रस्तुत गर्नुभयो भने नेसनल पेमेन्ट कर्पोरेसन अफ इण्डियाका मारिया फ्रान्सिसले भारतमा क्यूआर कोडको विकासमा त्यहाँको केन्द्रीय बैंक र भुक्तानी प्रणाली सम्बद्ध संस्थाले अवलम्बन गरेका

नीतिगत व्यवस्थाबारे प्रकाश पार्नुभयो। सो अवसरमा बंगलादेश बैंकका प्रतिनिधि मोहम्मद अख्लासुद्दीनले बंगलादेशमा क्यूआर कोड कार्यान्वयनको अवस्थाबारे जानकारी दिनुभयो।

कार्यक्रममा भुक्तानी प्रणाली विभागका निर्देशक निश्चल अधिकारीले नेपालमा क्यूआर कोड प्रणालीको विकास प्रारम्भिक चरणमा रहेको र यसलाई स्तरीकृत गर्ने दिशामा राष्ट्र बैंक केन्द्रित रहेको जानकारी दिनुभयो। साथै उहाँले वेबिनारमा सहभागी प्रतिनिधिहरूलाई धन्यवादसमेत दिनुभएको थियो।

विदेशी विनिमयसम्बन्धी एकीकृत परिपत्र, २०७६ मा संशोधन

नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य निकायलाई जारी गरिएको 'एकीकृत परिपत्र-२०७६' मा संशोधन र परिमार्जन गरेको छ ।

आ.व.२०७७/७८ को मौद्रिक नीतिमा भएका व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्नेगरी विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागले २०७७ साउन १३ परिपत्रमा संशोधन/परिमार्जन गरिएको जनाएको छ । विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागद्वारा २०७७ साउन १३ गत जारी निर्देशन अनुसार व्यापारिक फर्महरूले गर्ने आयातको हकमा युसान्स प्रतीतपत्रको अवधि १८० दिनभन्दा बढी नहुनेगरी तोकिएको छ । यसअघि यो अवधि १२० दिन थियो ।

प्रतीतपत्र विना ड्राफ्ट/टि.टि. को माध्यमबाट हुने वस्तु आयात गर्न एक पटकमा अमेरिकी डलर ३५ हजार वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रासम्मको लागि मात्र प्रदान गर्न सकिनेछ । यस व्यवस्थाअन्तर्गत एउटा Beneficiary ले भुक्तानी पाउने गरी एउटै आवेदकद्वारा अमेरिकी डलर ३५ हजार वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्राभन्दा बढी हुने गरी यस्तो सुविधा प्रदान गर्न पाइने

छैन । एउटै Beneficiary लाई अमेरिकी डलर ३५,००० भुक्तानी दिई सकेपछि सो बापतको सामान सिपमेण्ट नभई टि.टि.मार्फत अर्को भुक्तानी पठाउन सकिने छैन । यस सुविधाअन्तर्गत सामान एकमुष्ट सिपमेण्ट हुने प्रतिबद्धता प्राप्त भएमा पटकपटक गरी अमेरिकी डलर ३५ हजारमा नबढ्ने गरी रकम पठाउन सकिनेछ । तर, त्यस्तो सामान अधिल्लो पटक सट्टी लिएको ९० दिनभित्र आयात गरिसक्नुपर्ने जनाइएको छ ।

संशोधित व्यवस्थाअनुसार निर्यात प्रयोजनको लागि रकम प्राप्त भएको चार महिनाभित्रमा अग्रिम भुक्तानी प्रमाणपत्र जारी गरिसक्नुपर्नेछ । यसअघि सो अवधि एक महिना तोकिएको थियो । यस्तै, सम्बन्धित निकायको स्वीकृति लिई विदेशमा विभिन्न प्रदर्शनी तथा व्यापारमेलामा नेपाली वस्तु विक्री गरेवापत प्राप्त नगद अमेरिकी डलर ५००० वा सो बराबरको अन्य परिवर्त्य विदेशी मुद्राभन्दा बढी नगदमै भित्र्याउँदा भन्सार घोषणासमेत गरेको हुनुपर्ने व्यवस्था थप गरिएको छ । यस्तो विदेशी मुद्रा विदेशमा विभिन्न प्रदर्शनी, व्यापार मेलामा वस्तु विक्रीवापत प्राप्त भएको प्रमाणित हुने आवश्यक कागजातसमेतको

आधारमा नेपालस्थित बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको उक्त निर्यातकर्ताको विदेशी खातामा समेत जम्मा गर्न सकिनेछ । पछिल्लो संशोधनमा भुटानसँग हुने व्यापारिक कारोबार एसियन क्लियरिङ युनियन मेकानिज्मबाहेक भारतीय रूपैयाँमा समेत गर्न सकिने व्यवस्था थप गरिएको छ ।

विदेशमा अध्ययन गर्न जाने विद्यार्थीलाई भाषा परीक्षा र मानकीकृत परीक्षण शुल्कवापत विदेशी मुद्राको सट्टी सुविधा उपलब्ध गराउँदा परीक्षा शुल्कवापतको रकममा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ९५क.ले तोकेबमोजिम अग्रिम कर असुल गर्नुपर्ने व्यवस्थासमेत परिपत्रमा थपिएको छ । इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विदेशी विश्वविद्यालयको सम्बन्धनमा नेपाल सरकारको अनुमति लिई खुलेका नेपालस्थित शिक्षण संस्थालाई सम्बन्धन, परीक्षालगायतका शुल्कको भुक्तानीका लागि विभिन्न कागजातका आधारमा अमेरिकी डलर १० हजार वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रासम्मको सट्टी सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

गभर्नर अधिकारीद्वारा विभाग, कार्यालय भ्रमण

गभर्नर महा प्रसाद अधिकारीले साउनको पहिलो र दोस्रो साता बैंकका उपत्यकास्थित विभाग, कार्यालय, महाशाखा र एकाइको अवलोकन तथा निरीक्षण गर्नुभयो ।

त्यस क्रममा उहाँले सम्बद्ध विभाग, कार्यालयको भौतिक अवस्थाको अवलोकन गर्नुका साथै नीतिगत व्यवस्था, कामकारवाही र समस्यावारे जानकारीसमेत लिनुभयो । विभागीय प्रमुखसँगै अन्य कर्मचारीले विभाग, कार्यालयका नियमित कामकारवाहीबारे गभर्नर अधिकारीलाई जानकारी गराउनुभएको थियो । सो अवसरमा गभर्नर अधिकारीले विभाग, कार्यालयका कामकारवाही र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन निर्देशनसमेत दिनुभएको थियो ।

अवलोकन, निरीक्षणका क्रममा डेप्युटी गभर्नरद्वय चिन्तामणि शिवाकोटी र शिवराज श्रेष्ठ पनि सहभागी हुनुहुन्थ्यो ।

वित्तीय सेवाको माग अभिवृद्धिका लागि वित्तीय साक्षरता अभियानमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सहभागिता : एक छलफल

डा. भागवत आचार्य

उप-निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक

विषय प्रवेश

मुलुकमा वित्तीय सेवाको विस्तार गर्ने र पहुँच वृद्धिमार्फत यसको माग एवम् उपयोगलाई सुदृढ गरी उद्यम, रोजगार, उत्पादन तथा आय अभिवृद्धिका लागि वित्तीय साक्षरताको अभियान सञ्चालन गर्नु सर्वस्वीकार्य विषय हो । हाम्रो जस्तो विकासोन्मुख देशमा त भन्नु वित्तीय समावेशीकरणमार्फत सर्वसाधारणको गरिबी निवारण कार्यलाई उपलब्धिमूलक तुल्याउनु निर्विकल्पक जस्तै भएको छ । नेपाल सरकारले परिर्लक्षित गरेको 'समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली'को अवधारणालाई मूर्त रूप दिनसमेत यो अभियान सहायक बन्ने कुरामा दुई मत छैन ।

वित्तीय साक्षरता र बैंक-वित्तीय संस्था

उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा केन्द्रीय बैंकको हैसियतले नेपाल राष्ट्र बैंकले विभिन्न मोडलका वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ । वित्तीय चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम, विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक कार्यक्रम आदि यसका उदाहरण हुन् । वित्तीय साक्षरता अभियानलाई एकीकृत र थप व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यले वित्तीय साक्षरता रणनीति (Financial Literacy Framework: FLF) पारित भई लागू भइसकेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले मुलुकभर छरिएर रहेका ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रसम्म वित्तीय सेवा पुऱ्याइरहेका इजाजतप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई समेत समेट्दै एकीकृत रूपमा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने कुरा बैंकद्वारा लागू गरिएको वित्तीय साक्षरता रणनीतिमा उल्लेख गरिएको छ ।

भर्खरै जारी गरिएको आ.व.२०७७/७८ को मौद्रिक नीतिमा समेत 'वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउँदै वित्तीय सेवाको माग अभिवृद्धि गर्न यस बैंकबाट तयार पारिएको वित्तीय साक्षरता रणनीतिको कार्यान्वयन गरिनेछ' भन्ने उल्लेख छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा थप उत्तरदायी बनाउँदै सहूलियतपूर्ण कर्जा, पुनरकर्जा, सफा नोट नीति, विद्युतीय भुक्तानी सेवालगायतका यस बैंकले जारी गरेका नीतिगत व्यवस्था एवम् कार्यक्रमको प्रवर्द्धनमा परिचालन गराइनेछ भन्ने पनि मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ । यस आधारमा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम बैंकको उच्च प्राथमिकतामा परेको कुरा स्पष्ट हुन्छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई वित्तीय साक्षरता अभियानमा सक्रिय सहभागी गराउने विभिन्न मोडेल हुन सक्छन् । प्रस्तुत सन्दर्भमा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई अघि बढाउन छलफल गर्न उपयुक्त केही अवधारणा यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ । जुन यसप्रकार छन् :

(क) वेवसाइटमा सन्देश राख्ने

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको वेवसाइटमा वित्तीय साक्षरता सन्देश अनिवार्य राख्ने कार्यबाट वित्तीय साक्षरता अभियानमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको स्वामित्व स्थापित हुन्छ । यसका साथै सो कार्यमा अघि बढ्न ग्रामीण क्षेत्रसम्म कार्यरत कर्मचारीमा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धमा जागरण आउने र सो क्षेत्रका सर्वसाधारण, विद्यालय तथा अन्य संस्थामार्फत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उत्प्रेरित हुन्छन् । केन्द्रीय बैंकले अबका दिनमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका ९५०० जति शाखामार्फत वित्तीय साक्षरता गतिविधि निम्न प्रक्रियाकासाथ सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

- गभर्नरको कार्यालयले वित्तीय साक्षरतासम्बन्धी सन्देशहरू तयार गर्ने ।
- उक्त सन्देशहरू विषयमा बैंकर्स एसोसिएसनका पदाधिकारी तथा प्रतिनिधिसमेतको संयुक्त बैठकबाट पारित गर्ने ।
- नेपाल राष्ट्र बैंकको व्यवस्थापन समितिमा उक्त सन्देशहरूमाथि छलफल गरी जारी गर्न निर्देशन दिने ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाको वेवसाइटमा राख्न निर्देशन जारी गर्ने ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त सन्देशका साथै बढीमा दुईवटा आफ्ना सन्देश थप गरी वित्तीय साक्षरता पोर्टल बनाई होम पेजमा राख्ने ।

(ख) वित्तीय पहुँच तथा वित्तीय साक्षरता एकाइ स्थापना

अहिलेसम्मको स्थितिलाई हेर्दा केही बैंक तथा वित्तीय संस्थाले वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धिका लागि राम्रा गतिविधि सञ्चालन गरेका छन् । तर यस अभियानमा सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाको यथोचित सहभागिता हुनु पर्दछ ।

वित्तीय साक्षरता अभियानबाट वित्तीय सेवाको उपयोग अभिवृद्धि हुँदा सर्वप्रथम बैंक तथा वित्तीय संस्था नै लाभान्वित हुन्छन् । यस कार्यका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले निम्न नीतिगत व्यवस्था गरी अघि बढ्नु उपयुक्त देखिन्छ :

- हरेक बैंक तथा वित्तीय संस्थामा वित्तीय पहुँच तथा वित्तीय साक्षरता एकाइ स्थापना गर्ने र फोकल पर्सन तोक्ने ।
- BFIs को वित्तीय साक्षरता अभियानको समन्वय नेपाल बैंकर्स एसोसिएसनको बैंकिङ प्रवर्द्धन समितिले गर्ने ।
- सो समितिसँग समन्वय र सहकार्य गरी बैंकिङ ट्रेनिङ इन्स्टिच्युट (BTI) ले वित्तीय साक्षरता विषयक वार्ताकार (ट्रेनरहरू) हरू तयार गर्न तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- यस कार्यमा नेपाल राष्ट्र बैंक तथा बैंकर्स एसोसिएसनले सहयोग पुऱ्याउने ।
- वित्तीय साक्षरतासम्बन्धी गतिविधिमा बैंकर्स एसोसिएसनमार्फत हरेक प्रदेशमा वित्तीय साक्षरता समिति बनाई समन्वयात्मक गतिविधि सञ्चालन गर्ने, यसको समन्वय नेपाल राष्ट्र बैंकको प्रदेशस्थित कार्यालयले गर्ने ।
- उक्त एकाइमार्फत एसोसिएसन, बैंक तथा वित्तीय संस्था र नेपाल राष्ट्र बैंकसमेतको छलफलबाट कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयनमा लैजाने ।

र अन्त्यमा,

मुलुकका ७४७ वटा स्थानीय तहमा 'क' वर्गका वाणिज्य बैंकको सेवा विस्तार भइसकेको सन्दर्भमा सर्वसाधारणले वित्तीय सेवाको उपयोग गर्न सक्नु र स्वउद्यम सिर्जना गरी जीवनस्तर उकास्न सक्नु भनी वित्तीय सेवाको माग पक्षलाई सुदृढ बनाउन र वित्तीय पहुँच एवम् वित्तीय समावेशीकरण सुनिश्चित बनाउन केन्द्रीय बैंकको हैसियतले नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई समेत साथै लिई नीतिगत व्यवस्थासहित साक्षरता अभियानमा अघि बढ्नु जरुरी देखिन्छ ।

मानव पूँजीमा लगानी र आर्थिक विकास

✍ सार्थक कार्की

उप-निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक

आर्थिक विकासको सूत्र र प्रक्रियाको विवेचना गर्दा रबर्ट सोलोको 'सोलो ग्रोथ मोडल' तथा नियोक्लासिकल शैलीकै अर्को सिद्धान्त; पोल रोमर, रबर्ट लुका, आदिको इन्डोजिनस ग्रोथ मोडलले एकदमै भिन्न नतिजा तथा कारकहरू औँल्याउँछन् । सोलो ग्रोथ मोडलले १९औँ शताब्दीमा क्लासिकल इकोनोमिक्सले भविष्यवाणी गरेको 'क्लासिकल स्टेसनरी स्टेट'को फलक दिँदै दीर्घकालमा प्रतिव्यक्ति उत्पादन वृद्धिदर शून्यमा झर्ने निष्कर्ष निकाल्छ र केवल प्रविधिको विकासले मात्र दीर्घ कालमा यो वृद्धिदर सकारात्मक हुन सम्भव हुने कुरा उल्लेख गर्दछ ।

इन्डोजिनस ग्रोथ मोडलले भने माइक्रोइकोनोमिक्सका महत्वपूर्ण पूर्वधारणालाई तर्कसङ्गत चुनौती दिँदै मानवपूँजीमा लगानी गरे निरन्तर रूपमा दीर्घकालसम्म सकारात्मक प्रतिव्यक्ति उत्पादन वृद्धिदर सम्भव हुने कुरा उल्लेख गर्दछ ।

विभिन्न मुलुकले हासिल गरेका आर्थिक समृद्धिका कारकहरूबारे गरिएका अध्ययन अनुसन्धानलाई नियाल्दा रोचक तथ्यहरू फेला पर्छन् । उदाहरणको लागि हाल लण्डन स्कूल अफ इकोनोमिक्सका प्राध्यापक अल्बिन यङले पूर्वी एसियाली अर्थतन्त्रको चामत्कारिक आर्थिक विकासको कारक पहिल्याउन गरेको अध्ययनलाई धेरैले कोशेदुङ्गा अध्ययनको रूपमा लिन्छन् । क्वार्टरली जर्नल अफ इकोनोमिक्समा छापिएको यस अध्ययनले के देखाउँछ भन्ने दक्षिण कोरिया, सिङ्गापुर, हङकङ र ताइवानजस्ता मुलुकको सन् १९६० को दशकदेखि सुरु भएको तीव्र आर्थिक वृद्धिको कारण सोलो ग्रोथ मोडलले अनुमान गरेको प्राविधिक विकास (उत्पादकत्व वृद्धि) होइन । यसको सबैभन्दा ठूलो कारण हो; यी मुलुकको श्रम सहभागिता दरमा भएको उल्लेखनीय वृद्धि । दोस्रो महत्वपूर्ण कारण; जसले इन्डोजिनस ग्रोथ थियरीलाई समर्थनसमेत गर्दछ । हो, माध्यमिक र उच्च शिक्षादरमा यी मुलुकले मारेको फड्को ।

यद्यपि, पूर्वी एसियाको आर्थिक क्रान्तिमा प्रविधि र उत्पादकत्वको भूमिका केही महत्वपूर्ण अध्ययनले नदेखाए तापनि यी

कारकहरू तथा सोलो ग्रोथ मोडललाई पूर्ण रूपमा नकार्न भने पक्कै सकिँदैन । तथ्याङ्कमा मात्र आधारित अनुसन्धान शैलीको आफ्नै कमी कमजोरी छन् । उदाहरणका लागि हबर्ट मार्कुजाले आफ्नो उत्कृष्ट कृति 'वान् डाइमेन्सनल म्यान'मा र नोअम् चोम्स्कीले आफ्नो कृति 'ल्याडवेज एण्ड रिस्पोन्सिविलिटि'मा इम्पेरिकल मेथडको मुटुमै प्रहार गर्दै अति उत्कृष्ट आलोचना प्रस्तुत गरेका छन् । मनन गर्नुपर्ने कुरा के हो भने तार्किक हिसाबले प्रविधि (उत्पादकत्व), श्रम सहभागिता र मानव पूँजी सबै आर्थिक वृद्धिका ठोस कारकहरू हुन सक्छन् ।

यस पृष्ठभूमिमा राष्ट्रिय योजना आयोगले तर्जुमा गरेको पन्ध्रौँ योजना तथा वि.सं. २१०० को दीर्घकालीन सोचमा गुणस्तरीय मानव पूँजी निर्माणलाई राष्ट्रको रूपान्तरणको प्रमुख सम्बाहकको रूपमा लिइएको छ, भने सुलभ तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा र शिक्षाको सुनिश्चिततालाई राष्ट्रिय रणनीतिको रूपमा आत्मसात गरिएको छ । उच्च आर्थिक वृद्धिको लागि श्रम सहभागिता दरलाई ३८.५ प्रतिशतबाट वि.सं. २१०० मा ७२ प्रतिशतमा बढाउने लक्ष्य असाध्यै उपयुक्त देखिन्छ, भने माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र उच्च शिक्षामा कुल भर्नादरलाई क्रमशः ४३.९ प्रतिशतबाट ९५ प्रतिशत र ९.५ प्रतिशतबाट ४० प्रतिशत पुर्याउने लक्ष्यहरू पनि पूर्वी एसियाको आर्थिक क्रान्तिका पहिल्याइएका कारकहरूसँग तादात्म्य राख्ने देखिन्छन् । यस दस्तावेजले प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षालाई गरेको प्रोत्साहन पनि उत्तिकै आवश्यक तथा तर्कसङ्गत देखिन्छ ।

यद्यपि, एउटा महत्वपूर्ण प्रश्न उब्जिन्छ - सरकारले मानव पूँजी (शिक्षा) मा कसरी लगानी गर्नु उपयुक्त हुन्छ ? यसमा दुई विकल्पहरू देखिन्छन् - एक सरकारी विद्यालय तथा प्राविधिक तालिम संस्थामा सीधै लगानी बढाउनु र दुई लगानी संस्था विशेषमा गर्नुको सट्टा व्यक्ति तथा वर्गमा गरी उनीहरूलाई नै संस्था छान्ने अवसर दिनु । यो दोस्रो विकल्प पहिलोको तुलनामा हरेक हिसाबले उत्कृष्ट छ भन्ने तर्क अर्थशास्त्री

मिल्टन फ्रिडमन् गर्छन् । आफ्नो उत्कृष्ट कृति 'क्यापिटलिज्म एण्ड फ्रिडम'मा फ्रिडमन् के भन्छन् भने सरकारले शिक्षामा सहूलियत दिनका लागि लक्षित वर्गमाभ्र एजुकेशन भाउचरको प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ । सरकारी विद्यालय/तालिम संस्थाको शुल्क मात्र तिर्नुपर्ने यस भाउचरलाई विपन्न वर्गका लाभग्राहीले निजी शिक्षण/तालिम संस्थामा समेत थप शुल्क तिरी प्रयोग गर्न सक्छन् ।

फ्रिडमन्को एजुकेशन भाउचरको दुई प्रष्ट फाइदाहरू छन् । पहिलो, यसले सरकारी शिक्षण एवम् तालिम संस्थालाई प्रतिस्पर्धी हुन बाध्य तुल्याउँछ, र दोस्रो, यो विकल्पले छनोट गर्ने व्यक्तिगत स्वतन्त्रतालाई संरक्षण गर्छ । फलतः यो मोडेल प्रजातान्त्रिक किसिमको छ । राम्रा सरकारी संस्थाले प्रगति गरिरहन्छन् भने निजी क्षेत्रसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्ने संस्थाले आफ्नो घट्टो मागमार्फत समयमै यसको प्रस्ट जानकारी पाउँछन्, जसले तिनलाई सुधारतर्फ उन्मुख गराउँछ ।

फ्रिडमन् किनिसियन अर्थशास्त्रलाई चुनौती दिँदै थप तर्क गर्छन् कि सरकारको अर्थतन्त्रलाई टेवा दिने प्रवृत्ति सामान्यतया बढी हस्तक्षेप गर्नेतर्फ ढल्केको हुन्छ, जसले गर्दा मन्दीका बखत वा बजारले आफ्नै काम गर्न नसक्दा सरकारले आफ्नो भूमिका तुरुन्तै बढाउँछ, भने स्थिति सामान्य भइसकेपश्चात राजनीतिक कारणले गर्दा सरकारले आफ्नो भूमिका सामान्यतया घटाउँदैन । यस सम्बन्धमा युरोपियन कमिसनका प्रमुख योन क्लोड यङ्गरले आर्थिक सुधारबारे भनेको यो प्रसङ्ग सान्दर्भिक देखिन्छ, "हामी सबैलाई के गर्नुपर्छ भन्ने कुरा राम्रोसँग थाहा छ । तर, सो कुरा गरेपछि कसरी पुनः निर्वाचित हुने भन्ने कुरा भने थाहा छैन ।"

फ्रिडमन्को एजुकेशन भाउचर प्रणालीले अर्थतन्त्रमा आफ्नो आकार निरन्तर बढाइरहने सरकारको यस साधारण प्रवृत्तिलाई समेत नियन्त्रण गर्न मद्दत गर्दछ । तसर्थ, यस प्रणालीको नेपालमा प्रयोगबारे थप अध्ययन/अनुसन्धान सान्दर्भिक देखिन्छ ।

बैंकिङ सेवासम्बन्धी निर्देशन

नेपाल राष्ट्र बैंकले आफ्ना कर्मचारी र सेवाग्राहीको स्वास्थ्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी न्यूनतम बैंकिङ सेवा सुचारु राख्न बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई निर्देशन दिएको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागले २०७७ साउन २९ गते एक सूचना प्रकाशन गरी यस्तो निर्देशन दिएको हो। उक्त सूचनाअनुसार, कोभिड-१९ को सक्रिय संक्रमित संख्या २०० भन्दा बढी भएका जिल्ला र काठमाडौं उपत्यकाका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले बढीमा ५० प्रतिशत कर्मचारीमार्फत आलोपालो कार्यसम्पादन गराउन र बाँकी कर्मचारीलाई घरबाटै काम गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ।

सम्भव भएसम्म व्यक्ति भेटघाट र सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय माध्यमबाट गर्न तथा अत्यावश्यक बाहेकका बैठक, समीक्षा, गोष्ठी,

सेमिनार, छलफल, भेला र सामूहिक जमघट हुने कार्यहरू नगर्न/नगराउन समेत राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ।

बैंकको निर्देशनअनुसार, बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कोरोना संक्रमणसम्बन्धी समस्याको सहजीकरण र सम्पर्कका लागि 'कोभिड-१९ सुरक्षा व्यवस्थापन समूह' गठन गर्नुपर्नेछ। संक्रमित कर्मचारीलाई व्यवस्थित रूपमा घर, अस्पताल वा होटेलको आइसोलेसनमा सुरक्षित राख्नका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न र सोको खर्च बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नै व्यहोर्नुपर्ने समेत सूचनामा उल्लेख छ। साथै, आइसोलेसन वा क्वारेन्टिनमा बसेका संक्रमित कर्मचारीको पीसीआर परीक्षणको नतिजा नेगेटिभ आएपछि मात्रै कार्यालय आउने व्यवस्था मिलाउनसमेत बैंकले निर्देशन दिएको छ।

आइसोलेसनमा बसेको अवधिभर कर्मचारीलाई तलबसहितको अतिरिक्त विदाको व्यवस्था गर्न र क्वारेन्टिनमा रहेको अवधिमा घरैबाट काम गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने बैंकको निर्देशनमा उल्लेख छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्मचारीलाई आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य सामग्री, सुरक्षा प्रबन्धको अनिवार्य व्यवस्था गरी कार्यस्थलको सुरक्षामा कमी नरहने व्यवस्था मिलाउनसमेत राष्ट्र बैंकले सूचित गरेको छ।

समुदायस्तरमा कोभिड-१९ को संक्रमण फैलाई महामारीको विशेष अवस्था आउन सक्ने परिस्थितिसमेतलाई आँकलन गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाको अत्यावश्यक कार्यको निरन्तरताको लागि विस्तृत कार्ययोजनासहितको तत्कालिक योजना तयार गर्न समेत राष्ट्र बैंकले निर्देशन दिएको छ।

BOK-KPP कार्यक्रम सम्बन्धी समझदारी

नेपाल राष्ट्र बैंक र बैंक अफ कोरियाबीच "2020 Bank of Korea - Knowledge Partnership Program (BOK-KPP) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने समझदारी भएको छ।

२०७७ साउन २९ गते दुई बैंकबीच छद्मपत्रको समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर सम्पन्न भयो। समझदारीपत्रमा नेपाल राष्ट्र बैंकका तर्फबाट गभर्नरको कार्यालयका का.मु. निर्देशक नारायणप्रसाद पोखेल र बैंक अफ कोरियाको तर्फबाट उक्त बैंकको अन्तर्राष्ट्रिय मामिला विभागका उप-महाप्रबन्धक जुन्सेओ पार्कले हस्ताक्षर गर्नुभयो। बैंक अफ कोरिया दक्षिण कोरियाको केन्द्रीय बैंक हो।

यस कार्यक्रमअन्तर्गत बैंक अफ कोरियाले नेपालको समष्टिगत आर्थिक विश्लेषणमाथि गहन रूपमा अध्ययन गरी आवश्यक नीतिगत सुझाव र तालिमका अवसर उपलब्ध गराउनेछ। मूलतः वित्तीय स्थायित्वका सन्दर्भमा संस्थागत सन्दर्भ र समष्टिगत विवेकशील नियमनको

प्रभावसम्बन्धी विषयको अध्ययनमा उक्त कार्यक्रम केन्द्रित रहने जनाइएको छ। उक्त अध्ययनका लागि बैंक अफ कोरिया र नेपाल राष्ट्र बैंकको संयुक्त अध्ययन टोली परिचालन हुनेछ।

यस कार्यक्रमअन्तर्गत विभिन्न चरणका सेमिनार, स्थलगत अध्ययन, क्षमता अभिवृद्धि तालिमहरू सञ्चालन हुनेछन्। उक्त अध्ययन पश्चात् टोलीले नेपाल राष्ट्र बैंकलाई अन्तरिम र अन्तिम (विस्तृत) गरी दुई चरणमा नीतिगत सुझावसहितको प्रतिवेदन उपलब्ध गराउनेछ। उक्त कार्यक्रम पश्चात् नेपालको समष्टिगत आर्थिक विश्लेषण र विवेकशील नियमनका विषयमा महत्वपूर्ण नीतिगत सुझावहरू प्राप्त हुने विश्वास गरिएको छ।

बैंक अफ कोरियाको सहयोगमा BOK-KPP कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आएको यो चौथो पटक हो। यस अघि सन् २०१७, २०१८ र २०१९ मा क्रमशः समष्टिगत अर्थव्यवस्थाको प्रक्षेपण, भुक्तानी/फछ्रोँट प्रणालीको नीतिगत व्यवस्था

र वित्तीय साक्षरता तथा समावेशीकरणका सम्बन्धमा अध्ययन/अनुसन्धान गरिएको थियो।

सरुवा

जनशक्ति व्यवस्थापन विभागले विभिन्न विभाग/कार्यालयका पाँच जना कर्मचारीको सरुवा गरेको छ। २०७७ साउन ३२ को निर्णयानुसार बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका उप-निर्देशक डा.दीपक अधिकारी संस्थागत योजना तथा जोखिम व्यवस्थापन विभाग, लघुवित्त संस्था सुपरिवेक्षण विभागका उप-निर्देशकद्वय लुमाकान्त भट्टराई र वशिष्ठ अधिकारी क्रमशः बैंकिङ विभाग र सम्पत्ति तथा सेवा व्यवस्थापन विभागमा सरुवा हुनुभएको छ। यसैगरी, बैंकिङ विभागका प्रधान सहायकद्वय नरेन्द्र पाण्डे र शान्ति दङ्गाल क्रमशः सम्पत्ति तथा सेवा व्यवस्थापन विभाग र संस्थागत योजना तथा जोखिम व्यवस्थापन विभागमा सरुवा हुनुभएको छ।

प्रकाशक

नेपाल राष्ट्र बैंक गभर्नरको कार्यालय, जनसम्पर्क महाशाखा
वालुवाटार, काठमाडौं, फोन : ४४९९८०४, Ext.: १३९/१४०
ईमेल : samachar@nrb.org.np, वेबसाईट : www.nrb.org.np

सम्पादक

डा. भागवत आचार्य

सम्पादन सहयोगी

विष्णुप्रसाद फुयाल
लालकुमार सुवेदी
नवीना तामाकार